

О. М. БАБИЧ. ВИКОНАВЧА ВЛАДА ТА ЇЇ МІСЦЕ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Визначено ознаки, що притаманні виконавчій владі, та дослідженню її місця в системі державної влади. Сутність та особливості виконавчої влади проаналізовані в контексті принципу поділу державної влади.

Ключові слова: виконавча влада, державна влада.

Определены признаки присущие исполнительной власти, а также исследовано ее место в системе государственной власти. Сущность и особенности исполнительной власти проанализированы в контексте принципа разделения властей.

Ключевые слова: исполнительная власть, государственная власть.

Article is devoted to definition of signs which are inherent in executive power, and research of its place in government system. The essence and features of executive power are analysed in a context of a principle of division of the government; it is shown as it separate part from legislative and judicial authority, and its interaction with these branches of the power.

Key words: executive power, executive power.

Виконавча влада є найбільш видимою частиною політичної системи суспільства, діяльність якої безпосередньо пов'язана з повсякденним життям громадян. Тому не випадково проблеми цієї влади традиційно перебувають у центрі уваги правознавців. У даній статті розглядаються ознаки, що притаманні виконавчій владі, та досліджується її місце в системі державної влади.

У словосполученні «виконавча влада» визначальною є категорія «влада». Як відомо, існують різні підходи до визначення влади, однак найбільш практичним для її характеристики є погляд на неї як на спроможність здійснювати організований вплив на поведінку людей за допомогою певних засобів, що заснована на здатності одних суб'єктів нав'язувати свою волю іншим, тобто керувати ними¹.

Для більш глибокого розуміння сутності та особливостей виконавчої влади необхідно проаналізувати зміст принципу поділу влади, адже природа цього різновиду державної влади досягається саме при дослідженні зазначеного принципу, а також теорії державної влади².

Основна ідея цього принципу полягає у запобіганні цілковитому зосередженню всього обсягу суспільної влади в руках якоїсь однієї політичної сили, а не в самому тільки вирізненні гілок державної влади та розрізненні їхніх функцій. У зв'язку з цим принцип поділу влади – це розмежування повноважень, взаємний контроль, система стримувань і противаг, які спрямовані на те, щоб перешкодити можливим зловживанням. Різні гілки влади повинні співпрацювати між собою та доповнювати одна одну, залишаючись при цьому до певної міри незалежними, а також мати можливість впливати одна на одну³. Концепція поділу влади була прийнята практично всіма конституційними системами сучасності, у тому числі українською. Так, у ст. 6 Конституції України зазначається, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

Значимо, що сам термін «поділ влади» є умовним, його не слід розуміти

буквально. У цьому випадку йдеться зовсім не про те, щоб розподілити єдину владу між різними суспільними силами або соціальними групами, оскільки державна влада, що поділяється на різні гілки та представлена різними видами органів, в якості носія суверенітету завжди була та залишається єдиною та неділюмою, підкореною загальнодержавним інтересам і волі народу⁴. І саме через це в основу сучасного розуміння поділу державної влади покладено ідею її цілісності та єдності, що відображає органічний зв'язок цієї теорії з теорією народного суверенітету⁵.

Поділ влади означає в одному випадку виділення основних функціональних видів діяльності держави – законотворення, правозастосування та правосуддя, а в іншому – організаційного устрою держави як сукупності різних видів державних органів – законодавчих, виконавчих і судових (і це тільки основні види) – з притаманною їм компетенцією. Отже, державна влада за змістом єдина, а конституційний принцип поділу влади є теоретичною константою, яка дає змогу певним чином будувати державний механізм і організовувати його функціонування⁶. Водночас слід ще раз наголосити на тому, що такий поділ не припускає існування абсолютної ізоляції кожної з гілок влади при здійсненні своїх спеціальних функцій. Захист самої свободи полягає в необхідності узгодженості між володарями влади, кожен з яких намагався би, щоб інший володар не застосував незаконних заходів⁷.

Проте, скільки б не йшлося про взаємодію та взаємозв'язки різних гілок влади, кожна з них має специфічне, унікальне призначення в системі державної влади та виконує завдання і функції, притаманні тільки їй. Наприклад, у нормальному (повсякденному) функціонуванні державного механізму вирішальна роль належить виконавчій владі, а в розв'язанні конфліктних ситуацій – судовій. Через це першість серед зазначених гілок влади визначити досить важко. Більше того, не слід навіть шукати головної серед них, оскільки в системі поділу влади кожна гілка є уособленою та самостійною в межах наданих їй повноважень і не потрібно зважати на те, що в різні історичні періоди ті чи інші державні органи працюють особливо активно, у зв'язку з чим проголошувалися епохи «парламентаризму» та «міністеріалізму» чи «держава суддів»⁸.

Слід зазначити, що термін «виконавча влада» найбільш повно відображає основний зміст і спрямування діяльності цієї гілки – виконання законів та інших нормативно-правових актів. Як зазначається в юридичній літературі, покликання виконавчої влади полягає в реалізації управлінської організаційної діяльності, спрямованої на виконання правових актів, прийнятих безпосередньо народом або його представницькими органами⁹. Саме це демонструє сутність всієї діяльності виконавчої гілки влади та характер повноважень її органів і саме це є визначальною характеристикою більшості її понять.

Так, зокрема Н.Г. Горшкова під виконавчою владою розуміє самостійну та незалежну гілку державної влади, яка має універсальний, предметний та організуючий характер і яка виражена системою державних органів виконавчої влади, наділених державно-владними повноваженнями, головне призначення котрої полягає у виконанні законів та їх реалізації певними методами, передбаченими законодавством¹⁰. На думку І.А. Полянського, виконавча влада – це державна влада, що передбачає наявність особливих ланок державного апарату, діяльність яких спрямована на реалізацію загальних норм, установлених суб'єктами законодавчої (представницької) влади з метою регулювання різних сторін суспільного

життя¹¹. Виконавчу владу визначають також як одну з трьох гілок державної влади, що організовує і спрямовує внутрішню та зовнішню діяльність держави, забезпечує здійснення втіленої в законах волі суспільства, охорону прав і свобод людини¹². І.Л. Бачило розуміє виконавчу владу як гілку державної влади, що виражена системою органів, які здійснюють державне управління справами суспільства, забезпечуючи його розвиток на основі законодавства та самостійної реалізації державно-владних повноважень виконавчо-розпорядчого характеру¹³.

Однак не всі дослідники погоджуються з тим, що словосполучення «виконавча влада» найкращим чином відображає природу цієї гілки державної влади. Зокрема, О.В. Хоменко вважає, що термін «виконавча влада», що набув широкого розповсюдження в конституційному праві, є не найточнішим, бо він повністю не відображає її важливої ролі, адже ця роль зовсім не обмежується лише виконанням законів, що приймаються парламентом¹⁴. Очевидно з цієї причини в юриспруденції деяких зарубіжних країн замість терміна «виконавча влада» використовуються, наприклад, терміни «публічна влада» чи «адміністративні органи» (зокрема, представниками галузі адміністративного права Франції)¹⁵.

Отже, виконавча влада є досить багатоплановим і різноаспектним явищем, яке набувало своїх рис протягом багатьох століть. У зв'язку з цим виникає питання про генезу цього різновиду державної влади. Так, існує дві точки зору щодо виникнення виконавчої влади. Згідно з першою, вона з'являється майже одразу з появою держави і виконується монархами або різними вищими посадовими особами (консулами в Стародавньому Римі, дожами у Венеції, державними капітанами в Генуї, посадниками й архієпископами в Новгороді). Відповідно до другої точки зору, виконавча влада розглядається як одна з гілок єдиної державної влади, функціонування якої можливе лише за умов реалізації принципу поділу влади. Невипадково частими є визначення виконавчої влади як однієї з гілок влади в державі за теорією поділу влади, що становить собою систему державних органів і посадових осіб (або сукупність повноважень і функцій) з управління державою¹⁶. Іншими словами, говорити про існування виконавчої влади до моменту здійснення такого поділу не доцільно. Так, можна вести мову про законодавчі, виконавчі та судові повноваження монарха, однак їх наявність зовсім не означає фактичного, реального існування законодавчої, виконавчої та судової гілок державної влади, котрі мали б свої специфічні риси, чітко встановлену сферу діяльності, особливий механізм формування та функціонування. Отже, виконавча влада набуває своїх сутнісних ознак лише у випадку реалізації конституційної доктрини поділу влади. При цьому вона є самостійною та незалежною від інших гілок у виконанні власних, законодавчо встановлених повноважень і, таким чином, має можливість контролювати їх діяльність, входячи до системи стримувань і противаг¹⁷.

Як уже було відмічено вище, основним призначенням виконавчої влади є реалізація правових актів держави. Однак ні в минулому, ні тим більше сьогодні ця гілка влади не замикається на виконанні законів. По-перше, у зв'язку з необхідністю забезпечити реалізацію законодавчих положень виконавчій гілці влади необхідно вирішувати безліч поточних питань щодо забезпечення життєдіяльності суспільства та держави в різноманітних сферах життя. Компетенцією цієї влади охоплюються практично всі сфери життя – економіка, освіта, наука, культура, охорона здоров'я, соціальний захист, національна безпека, громадський порядок, оборона та зовнішні зносини. Таким чином, особливістю виконавчої влади є те, що вона здійснюється відповідно до законів, залишаючись при цьому

значною мірою самостійною при розв'язанні проблем, що стоять перед нею. По-друге, виконавча влада вбирає в себе ряд повноважень, які ні прямо, ні опосередковано не пов'язані з завданням виконання законів, прийнятих парламентом або народом. Про це свідчить вся історія розвитку конституційного права країн Європи¹⁸.

У зв'язку з наведеним слід відмітити, що призначення виконавчої влади не можна зводити до простої реалізації законів, адже здійснення державного управління, планування та контроль соціального, економічного, інформаційного розвитку держави має творчий характер. Отже, роль, що відіграє виконавча влада значно ширша. Її завданнями, зокрема, є втілення вираженої в законах суспільної волі; розробка та реалізація програм розвитку суспільства; забезпечення дотримання законодавчих норм; нормотворча діяльність; організація, здійснення й управління внутрішніми та зовнішніми справами в державі; управління діяльністю органів і установ, що забезпечують повсякденну життєдіяльність людей і соціальних осередків; забезпечення громадського порядку, стабільності та безпеки в суспільстві; управління галузями народного господарства; захист прав і свобод людини та громадянина¹⁹.

Разом з цим сам характер виконавчої влади, зумовлений її об'єктивним призначенням, відображає її органічну єдність зі змістом управлінської діяльності держави. Саме через це виявлення органічного зв'язку виконавчої влади та державного управління є однією з вихідних передумов правильного розуміння власне виконавчої влади²⁰. Однак в правознавчій науці немає однозначного вирішення питання співвідношення цих двох юридичних явищ. Наприклад, В.М. Шаповал встановлює синонімічність понять виконавчої влади і державного управління²¹. Проте більш прийнятною уявляється інша думка, яку представляє, зокрема, С.В. Тихомиров. Він заперечує їх тотожність, зазначаючи, що державне управління становить собою організаційно-правову форму здійснення виконавчої влади, вид державної діяльності, у межах якого практично реалізується виконавча влада, оскільки вона є політико-правовою категорією, в той час як державне управління – організаційно-правовою. Крім того, державне управління за своїм суб'єктивним складом є більш широким, ніж виконавча влада, оскільки його суб'єктами можуть бути деякі державні органи, що не є органами виконавчої влади, наприклад, Центробанк РФ²². За суб'єктами розрізняє ці поняття і В.Б. Авер'янов. На його думку, державне управління здійснюється і за межами власне органів виконавчої влади, а саме: по-перше, всередині апаратів будь-яких органів державної влади – з боку їх керівних посадових осіб щодо інших службовців органу (апарату, парламенту, судів, органів прокуратури тощо); по-друге, всередині державних підприємств, установ і організацій – з боку їх адміністрацій (апаратів управління) щодо іншого персоналу²³. Інакше кажучи, будь-який орган виконавчої влади є органом державного управління, проте не кожен орган державного управління є органом виконавчої влади²⁴.

Усе вищезазначене дозволяє виділити загальні риси виконавчої влади.

1. Виконавча влада є різновидом (гілкою) державної влади. Шляхом позиціонування виконавчої влади як виду державної влади пішов, зокрема, український законодавець, закріпивши в ч. 1 ст. 6 Конституції України норму, в якій прямо зазначається, що державна влада в Україні поділяється на законодавчу, виконавчу та судову. Вона носить самостійний характер, відіграючи специфічну роль у забезпеченні функціонування державного механізму та знаходиться в постійній

взаємодії з іншими видами державної влади і під їх постійним контролем. При цьому виконавча влада є незалежною від інших владних гілок у здійсненні спеціальних, встановлених законодавством, повноважень. Жоден орган державної влади не вправі брати на себе функції, що обумовлюють правовий статус органів виконавчої влади. Їх своєрідна сукупна компетенція визначає місце цієї влади в системі єдиної державної влади; відображає її правові можливості щодо здійснення конституційної функції; містить цілі та завдання цього різновиду державної влади, включає її сфери, права й обов'язки, а також просторову, предметну та персональну приналежність виконавчої діяльності²⁵.

2. Одні із сновних завдань виконавчої влади є реалізація нормативно-правових актів у державі. Разом з цим не слід обмежувати її повноваження виключно цим. Зокрема, в параграфі 3.2.1 збірника «Державне й адміністративне управління Німеччини. Збірник міжнародних термінів у галузі права й управління» 1994 року відмічається, що відповідно до Основного Закону виконавча влада поширюється, з одного боку, на реалізацію правових норм, тобто виконання права й управління (адміністративна функція), а з іншого боку, на правлячу владу (губернаторна функція), яка, в свою чергу, складається з політичної діяльності, тобто керуючої та формуючої діяльності²⁶. Це положення дуже влучно характеризує напрямки діяльності виконавчої влади, відображаючи як її основне, так і факультативне призначення. Слушною в даному контексті є також думка Ж. Веделя, який наголошував на тому, що поняття виконання законів є значно ширшим, ніж це здається на перший погляд. Воно означає, що на виконавчу владу покладаються різноманітні обов'язки: (а) опублікування законів і вимоги їх виконання; (б) застосування примусу для забезпечення виконання; (в) виконання законів шляхом здійснення завдань, що покладаються безпосередньо на уряд; (г) виконання закону в найбільш широкому значенні, що полягає в забезпеченні мінімуму умов, необхідних для підтримання публічного порядку та функціонування публічних служб²⁷.

Разом з функцією реалізації законів виконавча влада має досить широкі повноваження щодо власного нормотворення, тобто діяльності зі встановлення правил поведінки за допомогою нормативних актів, що є обов'язковими для учасників суспільних відносин. Так, органи виконавчої влади у процесі виконавчорозпорядчої діяльності приймають управлінські рішення у формі правових актів, які в державно-правовій доктрині називаються регламентарними, оскільки ними регламентуються та регулюються найважливіші сфери суспільних відносин, організації та здійснення державного управління²⁸.

3. Управлінський зміст виконавчої влади – це діяльність з управління державою та суспільством, яка підлягає контролю з боку інших гілок влади та здійснюється в особливих функціях і в межах встановленої законом компетенції²⁹. Ця ознака логічно випливає з попередньої, оскільки сам характер виконавчої влади, зумовлений її об'єктивним призначенням – виконанням законів та інших правових актів, підтверджує єдність цієї гілки влади з державним управлінням, тобто з управлінською діяльністю держави. При цьому виконавча влада здійснюється специфічними методами, що використовуються для досягнення її цілей. В юридичній літературі існує думка, що сьогодні форми та методи діяльності цієї влади стають все більш різноманітними та гнучкими. Серед них: стимулювання, підтримка, створення сприятливих умов для всіх видів діяльності, заборона, надання пільг та підсилення обтяжень, сприяння добросовісній конку-

ренції і багато інших. Основними елементами діяльності органів виконавчої влади стають інформація, прогноз, програмування, створення інфраструктури та регіональна політика, контроль, нагляд тощо³⁰.

Крім того, характерною особливістю органів вказаної гілки влади є використання ними засобів примусу для здійснення своїх повноважень. При цьому суттєвим є те, що застосовувати такі заходи можуть не всі органи виконавчої влади і не всі їх посадові особи, а лише ті з них, котрі уповноважені на це законодавством (державні інспекції, воєнізовані правоохоронні формування – міліція, служба безпеки, прикордонні та внутрішні війська та ін.) у встановлених випадках і в чітко визначеному порядку³¹. Іншими словами, для застосування легального примусу в державі створюються спеціалізовані формування, котрі відносяться саме до виконавчої гілки влади, адже тільки ця влада, на думку Ж. Веделя, має в своєму розпорядженні збройні сили і це є специфічною ознакою виконання законів урядом. Отже, сутність виконавчої влади зводиться до здійснення в державі організованого примусу; вона не єдина, на кого покладений обов'язок виконання законів, але тільки вона може використовувати силу для забезпечення цього виконання³². Саме ця ознака виконавчої влади підкреслює її організаційний та виконавчо-розпорядчий (забезпечуючий, владно-примусовий) характер.

4. Виконавча влада має специфічний суб'єктний склад, представлений системою її органів різних рівнів, правовий статус яких визначений законом. Саме за допомогою власних органів ця гілка влади реалізує властиві їй функції. Як зауважує В.М. Шаповал, виконавчу владу слід розуміти як широкую сукупність державних органів та установ, що здійснюють владно-політичні та владно-адміністративні функції³³. Слід при цьому мати на увазі, що органи названої влади наділені владними повноваженнями, які реалізують з метою створення умов для нормального функціонування суспільства, а їх система будується за ієрархічним принципом³⁴. Виділення ієрархічних рівнів системи органів виконавчої влади є вельми необхідною ознакою організаційно-правової характеристики виконавчої влади. Вони закріплені в Конституції України й уособлюються окремими видами органів цієї влади, а саме: (а) вищий рівень – Кабінет Міністрів; (б) центральний рівень – міністерства, державні комітети й інші центральні органи виконавчої влади; (в) місцевий (або територіальний) рівень – Рада міністрів АРК, місцеві державні адміністрації та деякі інші її місцеві органи, котрі безпосередньо підпорядковані центральним органам виконавчої влади³⁵. За певних умов до цієї ж системи можуть бути включені й органи місцевого самоврядування. У Конституції України (ст. 143) записано, що «органом місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади». У свою чергу, властивість ієрархічності дозволяє говорити також про структурованість цієї влади, оскільки вона функціонує як державний орган – орган виконавчої влади та його структурні підрозділи, кожен з яких становить собою сукупність державних посад: керівників, спеціалістів, технічних виконавців. Отже, виконавча влада є не просто сукупністю органів, а чітко структурованою, ієрархічною їх системою.

5. Універсальність та єдність виконавчої влади, що означає її постійне та повсюдне провадження на всій території держави. Складно уявити собі державу, яка здійснює виконавчу владу періодами чи на обмеженій території. Цим зазначена влада відрізняється від законодавчої та судової влади. У той час, як останні можуть діяти періодично (парламенти – під час сесій, суди – за наявності зло-

чинів, майнових конфліктів та ін.), виконавча влада функціонує постійно та її здійснення не може припинитися ні на один день³⁶. Масштаби функціонування цієї влади є найбільш широкими в країні. Сфера її діяльності охоплює практично всі сфери суспільного життя: соціальну, економічну, бюджетно-фінансову, культурну, наукову, освітянську, обороноздатності, національної безпеки, зовнішніх зносин тощо. Як зазначається в науковій літературі, виконавча влада є найбільш видимою інституцією політичної системи суспільства, діяльність якої безпосередньо пов'язана з повсякденним життям громадян. Вона не тільки втілює в життя політичні рішення, а часто ще ініціює й організовує їх ухвалення, набуваючи домінуючої ролі в бутті соціуму³⁷.

Отже підсумовуючи викладене можна зазначити, що виконавча влада є: однією із гілок державної влади; різниться від законодавчої та судової влади і взаємодіє з ними.

Визначено ознаки, що притаманні виконавчій владі, та дослідженню її місця в системі державної влади. Сутність та особливості виконавчої влади проаналізовані в контексті принципу поділу державної влади.

1. Соціальна філософія: короткий енциклопедичний словник / Заг. ред. і укладання: В.П. Андрущенко, М.І. Горлач. – К.-Х.: ВМП «Рубікон», 1997. – С. 87. **2. Старулов Ю.Н.** Курс общего административного права: в 3 т. – М.: НОРМА, 2002. – Т. 1: История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. – С. 63. **3. Колпаков В.К.** Административное право Украины: Пособие. – К.: ЮрИнком Интер, 1999. – С. 32. **4. Дахова І.І.** Конституційно-правовий статус уряду в зарубіжних країнах. – Х.: Фінн, 2008. – С. 7. **5. Протасова В.Є.** Парламентсько-президентська республіка: сутність, особливості, різновиди. – Х.: Право, 2009. – С. 41. **6. Виконавча влада і адміністративне право / За заг. ред. В.Б. Авер'янова.** – К.: Вид. Дім «Ін-Юре», 2002. – С. 17. **7. Жакке Ж.-П.** Конституційно-правово і політичне інституту: Учеб. пособие; пер. с франц. В.В. Макалова. – М.: Юристъ, 2002. – С. 90-91. **8. Хоменко О.В.** Виконавча влада: соціально-правова природа, особливості: дис. ... канд. юрид. наук. – Х., 2005. – С. 75. **9. Марченко В.В.** Конституційно-правовий статус уряду в країнах ЄС (на прикладі Франції, ФРН, Іспанії): Дис. ... канд. юрид. наук. – Х., 2008. – С. 16. **10. Бобылев А.І., Горішкова Н.Г., Івакин В.І.** Исполнительная власть в России: теория и практика ее осуществления. – М.: Изд. дом «Право и государство», 2003. – С. 29. **11. Полянський І.А.** Правовая природа исполнительной власти и ее место в организации государственной власти // Правоведение. – 1999. – № 4. – С. 25. **12. Політологічний енциклопедичний словник / За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна.** – К.: Генеза, 1997. – С. 47. **13. Исполнительная власть в Российской Федерации. Проблемы развития / Отв. ред. И.Л. Бачило.** – М.: Юристъ, 1998. – С. 31. **14. Хоменко О.В.** Цит. праця. – С. 84. **15. Исполнительная власть в Российской Федерации. Проблемы развития / Отв. ред. И.Л. Бачило.** – С. 27. **16. Шаповал В.М.** Виконавча влада // Юридична енциклопедія: у 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998. – Т. 1: А-Г. – С. 386. **17. Хоменко О.В.** Цит. праця. – С. 85-86. **18. Марченко В.В.** Цит. праця. – С. 17. **19. Основи демократії:** навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / За заг. ред. А.М. Колодій. – Вид. 2-ге, стереотипне. – К.: Ай Бі, 2004. – С. 18. **20. Авер'янов В.Б.** Органи виконавчої влади в Україні. – К.: Ін Юре, 1997. – С. 5. **21. Шаповал В.М.** Конституція і виконавча влада. – К.: ЮрИнком Интер, 2004. – С. 12. **22. Тихомиров С.В.** Государственное управление как юридическая категория // Право и управление: XXI век. – 2005. – № 1. – С. 104. **23. Виконавча влада і адміністративне право / За заг. ред. В.Б. Авер'янова.** – С. 18. **24. Исполнительная власть в Российской Федерации. Проблемы развития / Отв. ред. И.Л. Бачило.** – С. 28. **25. Бобылев А.І., Горішкова Н.Г., Івакин В.І.** Цит. работа. – С. 26-27. **26. Марченко В.В.** Цит. праця. – С. 22. **27. Ведель Ж.**

Административное право Франции / Пер. с фр. – М.: Прогресс, 1973. – С. 27-28. **28.** Конституционное право зарубежных стран: учебник для вузов / Под общ. ред. М.В. Баглая, Ю.И. Лейбо, Л.М. Энтина. – М.: Норма, 2004. – С. 278. **29.** Цит. работа. – С. 89. **30.** Исполнительная власть в Российской Федерации: научно-практ. пособие / Отв. ред. А.Ф. Ноздрачев, Ю.А. Тихомиров. – М.: БЕК, 1996. – С. 10. **31.** Дахова І.І. Цит. праця. – С. 19. **32.** Ведель Ж. Цит. работа. – С. 26-27. **33.** Шаповал В.М. Вищі органи сучасної держави. Порівняльний аналіз. – К.: Програма Л, 1995. –С. 63. **34.** Бобылев А.И., Горшкова Н.Г., Ивакин В.И. Цит. работа. – С. 25. **35.** Виконавча влада і адміністративне право / За заг. ред. В.Б. Авер'янова. – С. 22. **36.** Бобылев А.И., Горшкова Н.Г., Ивакин В.И. Цит. работа. – С. 27. **37.** Хоменко О.В. Цит. праця. – С. 84.